

De ontdekking van de natuur

Jan Luiten van Zanden, Thomas van Goethem, Rob Lenders & Joop Schaminée, 2021. De ontdekking van de natuur. De ontwikkeling van biodiversiteit in Nederland van ijstijd tot 21ste eeuw. Amsterdam, Prometheus, 330 pagina's. € 24,99. ISBN: 978 90 446 47341.

Ooit leefde de mens in een paradijselijke harmonie met de natuur, maar door landbouw en techniek heeft de mens de biodiversiteit ernstig aangetast. Deze wijdverbreide opvatting willen de auteurs van dit boek nuanceren. Dit doen zij met een

indrukwekkend overzicht van de ontwikkeling van de biodiversiteit van ijstijd tot nu. Het boek is geen puur ecologisch verhaal, maar integreert geschiedenis (met name de economische geschiedenis) en ecologie. De schrijvers richten zich vooral op Nederland, dat, zo constateren zij, verrassend veel variatie biedt op een kleine oppervlakte. Biodiversiteit, 'de rijkdom van de natuur', vatten zij daarbij breed op: het omvat het aantal soorten, de omvang van populaties, de zeldzaamheid van soorten én de vervangbaarheid. Dat doen ze overigens zonder in te gaan op discussie over de waarden die hiermee verbonden zijn, of op de politieke betekenis van het concept biodiversiteit.

Het boek onderscheidt vier perioden, waarin de mens achtereenvolgens optreedt als jager-verzamelaar, die de megafauna heeft uitgeroeid; als landbouwer, die het areaal bos drastisch heeft teruggebracht; als schepper van halfnatuur, die een biodivers weidelandschap heeft gecreëerd en ten slotte als industrieel, die de laatste woeste gronden heeft ontgonnen. De schrijvers concluderen dat het optreden van de mens heeft geleid tot een groot verlies aan biodiversiteit. Maar zij zien ook minder ongunstige ontwikkelingen voor de biodiversiteit, bijvoorbeeld in de halfnatuurlijke landschappen die juist het gevolg zijn van menselijk ingrijpen.

Ook vinden zij het gunstig dat mensen meer belangstelling voor de waarde van de natuur hebben gekregen en meer investeren in natuurbescherming.

De waarde van het boek zit hem echter niet in het onderscheiden van deze grote lijnen. De schrijvers willen nuanceren en dat doen ze in vele, zeer leesbare kleinere verhalen aan de hand waarvan de vier perioden worden beschreven. Het verhaal van de mus, van de kastanje, van de zwarte kraai, van het konijn, het zijn maar een paar voorbeelden.

Het boek eindigt met een belangwekkend onderscheid tussen de eerste en tweede domesticatie. De eerste domesticatie van de natuur was gericht op het verkrijgen van voedsel en andere nuttige producten. Tijdens de huidige, tweede domesticatie is ingrijpen juist gericht op het behouden van biodiversiteit. Dit levert de paradoxale situatie op dat het beschermen van natuur samengaat met een proces van 'verdierentuinen', althans in Nederland. Die situatie moeten we echter accepteren, aldus de schrijvers. We leven nou eenmaal in het antropoceen en dat brengt verantwoordelijkheden met zich mee. De biodiversiteit kan stabiliseren of herstellen, als mensen het willen.

WIM DE HAAS